De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des *Vrijdags* aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de **REDACTIE.** Abonnementen en Advertentiën aan den Uitgever **J. A. WORMSER; Bureau N. Z. Voorburgwal 44, te Amsterdam.**
Inzendingen die later dan *Donderdag* 's namiddags te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen

Zondag 27 September 1896. N°. 979.

Abonnementsprijs: *franco* aan huis, per drie maanden *f* 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureel 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureel te Amsterdam.
Advertentiën: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elken regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereenigingen 10 Ct. p. regel.

Van de gemeene Gratie.

TWEEDE STUK.

II.

> En Ik zal u gansch zeer vruchtbaar maken, en Ik zal u tot volken stellen; en koningen zullen uit u voortkomen.
> (Gen. 17:6.)

De geschiedenis van Abraham, en van de beide Groot-patriarchen na hem, verliep geheel anders, dan de gewone opvatting omtrent zijne roeping zou doen vermoeden. Naar die gangbare opvatting toch werd Abraham uit Ur der Chaldeën weggeroepen, opdat hij in Kanaän, te midden van hem gansch vreemde stammen, op zichzelf leven zou, en door vermijding van alle aanraking met andere geslachten, het overblijfsel van de ware Godskennisse onvervalscht en onvermengd, als heilige erfenis, aan zijn nageslacht zoo overleveren. Had het dan ook aan ons gestaan, om Abrahams leven te bestellen, we zouden hem zijn tente liefst in een eenzame streek hebben doen opslaan; als regel zou hebben gegolden, dat hij zich zóo weinig mogelijk met de omwonende stammen mocht inlaten; en slechts één weg van aanraking zou open zijn gebleven, t. w. dat alleen wie *onder* Abraham wilde komen en zich in zijn geslacht had willen doen *inlijven*, welkom zou geweest zijn binnen zijn tente. Maar overigens zou Abraham zich hebben moeten afsluiten van wat om hem heen woonde. Hij moest uit Ur weg, om niet besmet te worden met de in Chaldéa heerschende afgoderij. En dus sprak het vanzelf, dat hij ook in Kanaän zich te spenen had aan wat in Ur oorzaak van zijn val had kunnen worden. Naar deze onderstelling zou Abrahams levenshistorie alzoo in volkomen *isolement* hebben moeten verloopen. Hij had te midden van de Kanaänietische stammen moeten omzwerven, gelijk een oliedrop op de wateren op en neer glijdt. Er door gedragen, er door omgeven, maar zonder ander dan afstootend contact.

Slaat men nu daarentegen de veertien hoofstukken in Genesis op (12—26), waarin ons kortelijk Abrahams levenshistorie wordt medegedeeld, dan vinden we van zulk een strenge afzondering, van zulk een scherp isolement, letterlijk niets, en staan we veeleer voor het feit, dat deze historie zeker niet uitsluitend, maar toch voor een zeer aanmerkelijk deel juist bestaat uit verhalen omtrent allerlei ontmoeting en bemoeiing, die Abraham had met wat *buiten* zijn geslacht lag of raakte.

Het loont dan ook de moeite, eenigszins nauwkeuriger na te gaan, wat daaromtrent vermeld staat, opdat de verkeerde indruk, dien valsch doctrinarisme gaf, moge wijken voor den juisten indruk, dien het verhaal op ons maken wil. En dan blijkt ontwijfelbaar, dat niet alleen in het woord van Abrahams roeping op de zegening *»der volkeren"* als einddoel nadruk werd gelegd, maar dat feitelijk heel zijn uitgang naar, en zijn optreden in Kanaän, en zijn leven als herdervorst te midden der andere vorsten van Palestina, eer een zoeken van contact, een aanleggen van allerlei verbinding, een doen ontstaan van allerlei verhouding en betrekking was, dan dat er sprake kon zijn van een zich opsluiten en afzonderen. — Dit is zóó waar, dat zelfs de geheele voorstelling, alsof de verplaatsing uit Ur der Chaldeën naar Kanaän vooral die afzondering beoogde, ook met het oog op de in Egypte en Babylonië gevonden schriftelijke overblijfselen, gewijzigd zal dienen te worden. We zijn thans toch in het bezit van deels zelfs zeer uitvoerige schrifturen uit de eeuw waarin Abraham leefde. Wel niet van schrifturen op papier of perkament. Die toch zouden reeds lang vergaan zijn. Maar van schrifturen *op steen*, hetzij opschriften op gedenkteekenen, hetzij aanteekeningen en brieven op langwerpige steenen. Destijds namelijk had men de gewoonte, zoowel in Egypte als in Babylonië, om te schrijven op ongebakken steen, door middel van teekens en letters, die men met een metalen stift in den weeken tichel inschreef. Die aldus beschreven ongebakken steenen, werden dan daarna aan den gloed van den oven blootgesteld. Zoo werden ze hard. En op die manier kwam dan het schrift er zoo vast in, dat het nu nog, na duizenden van jaren, voor ons volkomen leesbaar is.

Uit deze tamelijk uitgebreide verzameling nu weten we thans reeds met vrij groote zekerheid, dat wie destijds uit Ur der Chaldeën naar Kanaän trok, volstrekt niet ontkwam aan den invloed der in Chaldéa heerschende afgoderij, want dat uit Babylon de daar heerschende levenstoon en de daar inheemsche afgoderij reeds lang, eer Abraham bij Mamre aankwam, naar Kanaän was overgebracht. Er bestond, gelijk onbetwistbaar blijkt, een zeer levendig verkeer zoowel met Egypte zuid-, als met Chaldéa of ¦Babylon oostwaarts. Schier alles wat Abraham in Ur der Chaldeën achter zich liet, vond hij dus bijna evenzoo in Kanaän terug. We ontkennen daarom volstrekt niet, dat het breken met zijn familie, en het gaan wonen onder hem niet-verwante stammen, niet een scheidenden invloed geoefend heeft. Het zoeken van een vrouw voor Izak buiten de Kanaänieten bewijst het tegendeel. Waar we slechts tegen opkomen is de voorstelling, alsof Abraham, eenmaal in Kanaän aangekomen, opeens te midden van een hem vreemde wereld stond, en van alle aanraking met die nieuwe wereld om hem heen was afgesneden. Het doen uitgaan van Abraham naar *»het land"* dat de Heere hem wijzen zou", strekte dan ook veel meer om het terrein der Openbaring (dat eerst in het hart van Azië was te zoeken, overmits in het hart van Azië de oorsprong en bakermat van ons menschelijk geslacht had gelegen) alsnu te verplaatsen naar de kust van de Middellandsche Zee, of wil men, naar wat men gewoonlijk de Levant noemt. Immers Palestina op het kruispunt van de Levantsche levensbeweging gelegen, was door God bestéld en verordend, om de komst van zijn Koninkrijk te dienen. Met Babylon en Perzië achter zich, Egypte zuidwaarts, Griekenland ten noorden en Rome westwaarts in verbinding, vormde Palestina juist het middelpunt van wat in de dagen van Jezus »het groote wereldrijk" zou zijn. Veel meer op *dat land*, dan op *het volk* dat er woonde, wordt dan ook in de Godspraak nadruk gelegd. Abraham moest gaan naar *»het land"*, dat God hem wijzen zou;" en ook verder spreekt de Openbaring telkens van den berg Sion, als van de *»plaatse* der ruste," die God zich verkoren had.

—

Ondergaat reeds hierdoor de gewone voorstelling zekere wijziging, die wijziging wordt bovendien nog eer versterkt dan verzwakt, door wat ons verder omtrent Abrahams wederwaardigheden verhaald wordt. Al aanstonds toch verdient het opmerking, dat Abraham uit Chaldéa optrek, niet *alleen*, maar vergezeld wordt door zijn neef Lot. De vraag of dit alzoo door God verordend was, dan wel als toegeeflijkheid in Abraham dient afgekeurd, laten we daarbij rusten. Het feit valt in geen geval te loochenen, dat Lot meêging, en dat dit meêgaan van Lot tengevolge had, dat vlak bij Palestina, twee nieuwe volken opkwamen, de Moabieten en de Ammonieten, die *niet* tot Israël zouden behooren, en geheel afgodische volken waren, en die als zoodanig onder *»de volken"* zijn te rekenen, alsook dat door deze beide volken het volk van Israël zelf in familieverwantschap kwam te staan tot de omringende natiën. Juist het tegendeel dus van een particularistisch isolement. Zal nu niemand het opkomen van deze beide volken buiten het Godsbestuur willen plaatsen, zoo blijkt reeds hieruit, dat Israëls afzondering in geen geval zóó mag worden opgevat, alsof, we zeggen niet de godsdienstige, noch zelfs de nationale, maar alsof de *menschelijke* band tusschen Israël en de volken ware afgesneden.

Nog sterker spreekt in dit opzicht het gebeurde met Ismaël. Hagar was een Egyptische slavin; alzoo waarschijnlijk niet uit het geslacht van Sem, maar uit dat van Cham. Toch wordt Hagar in Abrahams huisgezin opgenomen. Ze is niet slavin in den verachtelijken zin des woords, maar Sarahs vertrouwelinge. En als de zoon der belofte niet komt, en Sarah onvruchtbaar blijft, overlegt Sarah met Abraham niet om een vrouw uit haar eigen geslacht in haar plaats te stellen, maar kiest zij hiervoor deze vrouw van vreemden bloede, terwijl uit niets blijkt dat Abraham zich hiertegen verzet, of op het kiezen van een andere plaatsvervangster aangedrongen heeft. Neen, het is bij deze vreemde vrouw, van Egyptische herkomst, dat Abraham Ismaël verwekt, en hij noemt dat kind met den naam *»God heeft verhoord"*, als om hem als den »zoon der belofte" aan te nemen. Hierin nu spreekt ongetwijfeld ongeloof, en zwaar heeft Abraham, en heeft Sarah voor deze daad van ongeloof geboet; maar er blijkt dan toch uit, dat beiden »de afzondering van de volken" allerminst in particularistischen zin verstonden. Immers hun zonde wordt niet daarin gezocht, dat zij de toevlucht namen tot een Egyptische vrouw, alsof, zoo zij een Semietische slavin hadden genomen, de zonde minder zou zijn geweest. Neen, de zonde van hun ongeloof bestond uitsluitend daarin, dat zij aan God het werk uit de hand namen, en aan Hem de volvoering zijner belofte niet overlieten. Maar het kiezen van een Egyptische als zoodanig wordt allerminst als zonde gebrandmerkt. Integendeel, het is deze Egyptische slavin, die feitelijk de eerste verschijning van den Messias ontvangt. Haar valt te beurt, wat elk kind van God als een wondere genade in zijn eigen zielshistorie zou beschouwen. En niet alleen dat Goddelijke vertroosting haar toekomt, maar zegen in den rijksten zin wordt aan haar nakomelingschap toegezegd. Zelfs tot Abraham sprak God omtrent Ismaël: »Ik heb hem gezegend, en zal hem vruchtbaar maken, en hem gansch zeer vermenigvuldigen; twaalf vorsten zal hij gewinnen, en Ik zal hem zeer groot maken" (Gen. 17:20). En wat nog sterker is, Ismaël, de zoon der Egyptische, ontvangt niet alleen de belofte van wonderen zegen, maar als God zijn verbond met Abraham heeft opgericht en het sacramenteele teeken der Besnijdenis voor de bondelingen van dat verbond heeft ingesteld, is Ismaël de eerste die dit teeken ontvangt, en alzoo door Abraham beschouwd wordt als één, die in het Verbond Gods besloten is.

Dit alles nu druischt lijnrecht in tegen de voorstelling, alsof de hoofdstrekking van Gods leiding met Abraham ware, om hem van de volkeren geheel af te snijden en op te sluiten in zijn eigen geslacht. Immers, de geboorte van Ismaël uit Abraham heeft voor een verre toekomst, die nóg haar volcinding niet bereikt heeft, een band van vleeschelijke stamgemeenschap gelegd tusschen het volk van Israël en het breed vertakte Arabische geslacht. Geheel de Mohammedaansche wereld ziet nog steeds op Ismaël als haar stamvader terug. De bittere worsteling tusschen de Halve maan en het Kruis is eeuwenlang niet anders dan de voortzetting van den strijd tusschen Ismaël en Izak in Abrahams tent. En de tegenspoed waarmee de Zending in de landen van de Islambelijders dusver te worstelen had, evenals het bloedige drama dat nog onlangs in Armenië en te Constantinopel werd afgespeeld, is in den diepsten grond niets dan nawerking van de tegenstelling die in Abrahams huisgezin is ingezet.

—

Dit alles nu zou uiteraard juist omgekeerd moeten zijn toegegaan, bijaldien naar Gods raad en bestel, de roeping van Abraham de afsnijding van zijn volk van het menschelijk geslacht ten doel had gehad. Dan toch moesten de bestaande vroegere banden zijn doorgesneden, en geen nieuwe banden zijn aangelegd. In plaats hiervan nu vinden we, dat die nieuwe banden zelfs op zeer sterke wijze zijn aangelegd, doordien en de Moabieten en de Ammonieten, en evenzoo, wat veel meer zegt, de Ismaelieten, feitelijk uit Abrahams kring als nieuwe, aan zijn geslacht verwante volken, zijn opgetreden. Iets wat in de derde plaats evenzoo, en nog sterker geldt van de Edomieten, die uit den tweeden Groot-patriarch door Ezau zijn voortgekomen; weshalve ook op hen hier de aandacht dient gevestigd te worden.

Er bestaat toch tusschen het opkomen van de Moabieten, Ammonieten en Ismaëlieten eenerzijds, en dat der Edomieten anderzijds een in het oog loopend verschil, dat voor ons van het uiterste gewicht is. Ammon en Moab zijn opgekomen uit *zondige* vermenging, en Ismaël is geboren uit *ongeloof*. In zooverr zou men dus altoos nog kunnen zeggen, dat wel deze drie volken met Abraham vleeschelijk verwant zijn, maar dat deze verwantschap *tegen* de leiding Gods met Abraham inging. Al blijft dus niettemin het feit vaststaan, dat het opkomen van geheele volken, vooral van een volk als dat uit Ismaël, dat nóg altoos zulk een belangrijke rol in de historie speelt, niet buiten Gods bestel is te plaatsen, toch verbiedt ons de zonde van de dochteren van Lot en het ongeloof van Abraham en Sarah, om uit deze beide feiten, zonder meer, een besluit te trekken tot Gods geopenbaarden wil. — Maar met Ezaus geboorte staat dit heel anders. Het is volstrekt onaanwijsbaar, dat er in de gelijktijdige geboorte van Jakob en Ezau uit Rebekka een zonde van beider moeder of een daad des ongeloofs van Izaks zijde school. Integendeel, waar Paulus in den brief aan de Romeinen op beider geboorte komt, spreekt hij het veeleer uitdrukkelijk uit, dat hier niets werkte dan de voorverordening Gods, en dat nog eer óf Jakob eenig goeds óf Ezau eenig kwaad ding gedaan had, beider levenslot en levensloop vaststond. De geboorte van Ezau uit Izak, en het opkomen uit Ezau van de Edomieten, en het aldus verwant zijn van Israël aan dit afgodisch volk wordt ons in Oud en Nieuw Testament opzettelijk voorgesteld als een daad van Gods vrijmachtige souvereiniteit. Hij, de Schepper van alle kinderen der menschen, heeft dit in Rebekka's moederschoot alzoo besteld, en door een daad, die van menschelijke wilskeus geheel onafhankelijk was, dezen opmerkelijken band tusschen Israël en Edom vastgelegd; een band dien we zelfs in de dagen van Jezus nog zien nawerken, als Herodes de Idumeër den zone Davids voor zijn rechterstoel stelt. En neemt ge dit feit nu als uitgangspunt, en beziet ge van hieruit het gebeurde met Ismaël, ook in verband met Gods verschijning aan Hagar en de besnijdenis van Ismaël, en gaat ge dan van daar op Moab en Ammon terug, dan zijt ge volkomen gerechtigd tot de gevolgtrekking, dat het Gods raad en bestel is geweest, om zijn volk Israel *niet* van den samenhang met ons menschelijk geslacht af te snijden, maar om integendeel opzettelijke banden te vlechten, waardoor ook »de volken" met Abraham verwantschap en menschelijke gemeenschap zouden hebben.

—

Doch hierbij blijft het niet. Er worden in Abrahams historie niet alleen banden gelegd tusschen het volk dat uit zijn lendenen zou voortkomen, en andere volken die uit zijn eigen geslacht als nieuwe volken zouden opkomen, maar ook met de volken, die hij in Kanaän en om Kanaän vond, blijft Abraham gemeenschap onderhouden. Abraham, zoo lezen we in Gen. 14:13, had »bondgenooten." Dit beteekent natuurlijk, dat hij als herdervorst zich met andere herdervorsten van gelijke waardigheid uit de Kanaänieten, verbonden had, opdat zij hem zouden bijstaan, en hij hen. Ze worden zelfs met name genoemd. Ze waren drie broeders, Mamre, Eskol en Aner. Het was met deze »bondgenooten" dat hij saam optrok tegen Kedor-Laomer, den koning van Elam, die van den kant van Babylon tegen de Kanaänietische vorsten van het Zoutdal was opgetrokken en Lot met zijn have had weggevoerd. Abraham stelde daarbij 318 gewapenden in slagorde; waarschijnlijk Mamre, Eskol en Aner elk evenveel, zoodat de gezamenlijke strijdmacht een 1300 man bedroeg; en hiermee werd Kedor Laomar, dien men thans ook uit de Babylonische

---

De Martelaren.

CCXVII.

ROBERT SMYTH.

Toen de Heere Jezus zijnen discipelen voorspelde, dat zij om zijns naams wille vervolgd zouden worden, heeft Hij hun tegelijk gezegd, dat zij dan, voor koningen en stadhouders getrokken, verantwoording zouden moeten afleggen van hun geloof en hunne hope. Wijsheid zouden zij in zulke omstandigheden noodig hebben om te spreken. Maar vreest niet — beloofde Christus toen — in de ure, waarin gij het noodig zult hebben, zult gij alles ontvangen wat gij behoeft! Deze belofte heeft de Heere alle eeuwen door aan zijne martelaarskerk vervuld, al is het óók waar, dat Hij den eenen soms meer geeft dan den anderen.

Onder degenen, die Hij met groote gaven ter verantwoording heeft gezegend, mogen wij Robert Smyth rekenen. Deze, een schilder van beroep, werd den 5en Juli 1555 voor den rechterstoel des Londenschen bisschops Bonner gebracht met nog eenige andere gevangenen. Het was 's morgens negen uur, toen de bisschop Smyth afzonderlijk riep in zijne kamer. De eerste vraag, die hij hem stelde was, hoelang het geleden was, dat hij gebiecht had. 't Antwoord des martelaars klonk, zonder aarzelen:" Van den dag af, dat het verstand eenigermate zich begon te ontwikkelen. Ook heb ik nooit behoefte gevoeld om bij eenen priester te biechten." Op deze onomwonden verklaring riep Bonner: »Waarlijk, men behoeft niet meer te vragen, of ge een ketter zijt; maar zeg mij, waarom hebt ge uw schilderskwast verwisseld tegen de studie der Theologie?" Daarop was Smyth's antwoord, dat hij nooit het schildersvak had uitgeoefend om er zijn brood meê te verdienen. Gode zij dank had ik dat niet noodig. Dus kon ik mijn tijd wijden aan het lezen en overdenken des Bijbels. »Hoelang is het geleden, dat gij de mis meê gevierd hebt", was toen de vraag van den bisschop, waarop Smyth weer antwoordde, dat dit niet gebeurd was, sinds God hem bekeering en leven had gegeven, want toen eerst had hij ingezien, dat de Heilige Schrift nergens de leer van de wezensverandering in het brood en den wijn des Avondmaals predikte.

Na vele woorden en redekavelingen oordeelde Bonner, dat een man, die zóó sprak, rijp was voor den brandstapel. »Nu spreekt gij in denzelfden geest, waarin gij tot vele andere belijders van den Christus hebt gesproken," hernam Smyth: »O, hoeveel onschuldig bloed hebt ge al geplengd! Maar het baat u niet, de wonde, der Roomsche kerk geslagen, zal nooit genezen. Telkens zal zij weer openbreken."

Bonner zond daarna den martelaar naar den tuin en begon het onderzoek van Stephen Harwood, ook een belijder des Heeren, die zijn geloof bezegeld heeft met zijn bloed.

Toen hij Smyth weer binnen had laten komen, vroeg de bisschop hem: »Zijt gij 't eens met Harwood?" »Ja," was het antwoord des martelaars, »ik geloof een heilige, algemeene, Christelijke kerk, gegrond op het fondament van apostelen en profeten. Deze kerk bouwt alleen op 's Heeren Woord. Zij leeft niet zonder dat Woord. Van haar ben ik door de genade des Heeren een levend lidmaat." »Waar is dan die kerk," vroeg de bisschop. »Vraagt *gij* dat," gaf Smyth gevat ten antwoord, »en gij weet hare leden zoo goed te vinden en te vervolgen. Bovendien is zij bekend bij God en hare gelooviger." Daarop riep een der priesters: »Gij zijt toch waarlijk niet onnoozel, Smyth." Hierop antwoordde hij: »Ik ben, wat ik ben, door de genade Gods en ik hoop, dat die genade mij niet te vergeefs geschonken is." Het gesprek over de kerk werd nog eenigen tijd voortgezet, waarna Smyth weêr naar den tuin werd gezonden. Hier werd hij met zijnen medebroeder Harwood door een priester aangesproken, met de vraag: »Houdt gij u niet voor eenen gevangene?" Smyth antwoordde »Naar het lichaam ben ik gevangen en onderworpen aan den wil van hem, die mij gebonden houdt; maar in en door den Heere Jezus ben ik een vrijgemaakte." Van den twist, die toen volgde over de mis, willen wij niet spreken, daar hij telkens terugkomt in den vervolgingstijd der 16de eeuw en steeds aan weerszijden dezelfde bewijzen worden aangevoerd om elkáár te bestrijden.

Doch na dit gesprek bracht men Smyth naar de zaal des bisschops, waar zijne bedienden en beambten waren, die er hun genot in vonden de gevangenen te beledigen. Dit verdroot ten slotte den cipier die hen in eene andere kamer bracht, waar zij eenige rust genoten, totdat de bisschop in gezelschap van den wereldlijken rechter hen een voor een tót zich riep. De eerste, die geroepen werd, was Smyth, die getuige was, hoe Bonner en zijne medegenooten zich vroolijk maakten bij den wijn die als bij stroomen vloeide. »Ik dacht" zei Smyth later, aan Pilatus en Herodes en hun verbond tegen den Heere en nu tegen zijne knechten."

Nadat men genoeg gedronken had begon weêr de ondervraging. De bisschop liet toen eenige artikelen voorlezen en vroeg, of deze niet door hem beleden werden. De martelaar antwoordde: »Met mijnen mond heb ik niets gesproken, wat ik niet zoo uit den grond mijns harten bedoeld heb.

Hierop zei Bonner tot den burgemeester: »Gij hoort welk een halsstarrige ketter Smyth is. Maar ik wil barmhartig tegenover hem zijn, zooals ik altijd ben, al wordt u van waarheid beschuldigd. Ik wil den gevangene vrij laten als hij op den rechten weg terugkeert. »*Gij* barmhartig", riep daarop de martelaar, »nu, dat zouden Thomas Tomkins en andere martelaren anders kunnen getuigen. Gij dorst naar ons aller bloed." Zoo sprak de martelaar en zoo hield hij vol, ondanks het onvriendelijke bescheid dat hij kreeg.

Na deze woordenwisselingen werd Smyth met de andere gevangenen, die na hem gehoord waren, naar den kerker te Newgate gebracht en daar in een onrein gat, diep in den grond, geworpen.

Zaterdags daarop werd Smyth opnieuw bij den bisschop gebracht. Na afloop van het onderzoek begon hij des martelaars vonnis te lezen, in deze woorden: »In den naam van God, Amen. Smyth viel hem in den rede en riep: »Ten onrechte begint gij, bisschop, uw vonnis in den naam van God. Waar toch staat het in den Bijbel gegeschreven, dat men iemand om des gewetens wil moet veroordeelen". Bonner deed of hij niets hoorde en volbracht de voorlezing van het doodvonnis. Toen zou de veroordeelde weggeleid worden. Doch eer hij heenging zeide hij tot zijn wereldlijken rechter: »Mijnheer, is het niet genoeg, dat gij den weg Gods hebt verlaten, moet gij daarenboven nog den Heere Jezus en zijne leden helpen veroordeelen?

Bonner wendde zich hierop tot zijnen gevangene en zeide: »Gij kunt toch niet zeggen, dat ik niet alles gedaan heb om u op den rechten weg te brengen. Ik heb u menschen gezonden om u te onderwijzen. Durft gij mij dan nog bloedgierig te noemen?" Kalm en waardig hernam Smyth: »Mijnheer de bisschop, al zweeg ik over uwe daden, dan zouden deze steenen daarvan luide getuigen". »Brengt dien onverlaat weg", schreeuwde Bonner. Doch Smyth antwoordde: »Ik neem u allen, die hier tegenwoordig zijt, tot getuigen, hoe men ons behandelt en zonder eenige reden uit de Schrift en zonder eenig bewijs als ketters veroordeelt.". Toen zich richtende tot den wereldlijken rechter ging hij voort: »Gij mijnheer hebt het zwaard ontvangen van den Heere tot bescherming van de arme leden van Christus, zult gij het misbruiken in den dienst van 's Heilands vijanden? God geve u berouw over uwe zonde eer het te laat is."

Toen ging de martelaar naar den kerker te Newgate en werd kort daarop verbrand in de stad Stanes. Met dezelfde lijdzaamheid, waarmeê hij voor den rechter de goede belijdenis geleden heeft, is hij den marteldood gestorven.

DE GAAY FORTMAN.

schrifturen-als toenmalig vorst van het oosten kent, verslagen. Dit wordt ons zoo ter loops gemeld, maar er blijkt dan toch uit, dat Abraham zich volstrekt niet *isoleerde*. Wie een bondgenootschap sluit zoekt gemeenschap, en gemeenschap is het *tegendeel* van isolement. Ook was dit bondgenootschap reeds vroeger gesloten, zoodat Abraham klaarblijkelijk reeds van den aanvang positie koos te midden der toenmalige staatkundige verhoudingen; met het oog hierop er een leger op na hield, dat ons klein toeschijnt, maar voor dien tijd zeer aanzienlijk was; en dat hij dus wel terdege, als één der machten in Kanaan in zijn tijd meeleefde. Dit ter loops vermelde voorval gunt ons dus een geheel anderen blik op de wijze van Abrahams optreden dan wij ons gemeenlijk zouden hebben voorgesteld. Wij zijn zoo licht geneigd, ons Abraham en Sarah voor te stellen als twee eenzame zwervelingen, die buiten alle contact met de omliggende stammen leefden, en de feiten toonen ons, dat Abraham veeleer zekere macht vertegenwoordigde, en zich met deze zijne macht in de gewone landsverhoudingen had ingeschakeld.

Wat ons voorts omtrent zijn optreden in Egypte, te Gerar, onder de Hethieten, en vooral te Salem vermeld wordt, bevestigt deze gewijzigde beschouwing in elk opzicht. Hij trekt naar Egypte op, omdat er in Palestina geen koren is, en in Egypte houdt hij zich zoo weinig schuil, dat hij veeleer met het hof en de hotbeambten in aanraking komt, die Sarah, wanende dat zij zijn zuster was, zelfs, als vrouw van vorstelijke afkomst, in het paleis van Egyptes koning binnenleidden; en bij zijn vertrek uit Egypte schuwt hij niet van den koning van Egypte rijke geschenken in vee en trekdieren aan te nemen. — Nog opmerkelijker is zijn wedervaren te Gerar, bij Abimelech, een herdervorst als hij. Immers de voorstelling alsof reeds destijds de afgoderij der Kanaänieten zoo schromelijke verhoudingen had aangenomen, dat alle kennisse van den eenig waren God er ten eenemale ontbrak, wordt door het Schriftverhaal omtrent Abimelech lijnrecht weersproken. Dit gaat zelfs zoover, dat het een oogenblik al den schijn heeft, alsof Abraham *minder* dan Abimelech naar den geopenbaarden wil des Heeren vroeg. Abraham had zich door een schijnleugen omtrent Sarah pogen te dekken, en het is Abimelech die hem, Abraham, wijst op de zonde die hierin voor God stak. Zelfs verschijnt God aan Abimelech in den droom, en het is aan die openbaring Gods, dat Abimelech terstond gevolg geeft. Sarah wordt naar Abrahams tente teruggezonden, en rijke geschenken verzellen haar, niet alleen van vee, maar zelfs van duizend zilverlingen in geld. Abraham treedt als profeet voor Abimelech op, en beiden gaan uiteen, niet de een als afgodendienaar, en de ander als dienaar van God, maar als *beiden* zich voor den God des hemels en der aarde buigende.

De koop van Machpela's spelonk geeft gelijksoortigen indruk. Natuurlijk Abraham was »vreemdeling en bijwoner" in Palestina, d. w. z. hij had geen eigen territoor dat hem toekwam. Het land was reeds, eer hij er kwam, door anderen in bezit genomen. Deze waren dus de gevestigde lieden, en hij was een nomadenvorst, d.i. een rondtrekkend patriarch, die bij de zeer schaarsche bevolking dezer landen in die dagen, altoos weilanden te over vond, om zijn vee op te doen grazen. Hij had geen vaste woning, maar leefde, evenals de Bedouinen nu nog, in tenten. Maar voor het overige leefde hij zoo weinig op zich zelf, dat hij, ook blijkens het gebeurde bij den koop van Machpela's spelonk, met de gevestigde inlandsche vorsten op uitnemenden voet stond. Zegt hij zijnerzijds: »Ik ben een vreemdeling en inwoner bij u", de vorst der Hethieten antwoordt: »Gij zijt een vorst in het midden van ons." Ja, ten bewijze dat ook in Efron niet als een roekeloos afgodendienaar tegenover Abraham als dienaar des Allerhoogsten stond, voegt hij er bij: »Gij zijt een vorst *Gods* in het midden van ons." Voorts draagt geheel de verdere ontmoeting en onderhandeling in het minst niet het karakter van vijandschap of priegelige neiging om zich apart te houden, maar Abraham spreekt als met zijns gelijken, staat blijkbaar gunstig bij hen bekend, vindt deernis in zijn rouw, en gulle bereidwilligheid om hem in het afstaan van Machpela's spelonk ter wille te zijn. Zelfs willen ze hem de spelonk om niet geven, en het is eerst op Abrahams aandringen, dat ze de driehonderd sikkelen voor den koop aannemen.

Ook al laten we dus voor een oogenblik de nog veel belangrijker ontmoeting met Melchizedek buiten rekening, zoo blijkt uit het aangevoerde reeds op alle manier, dat 1°. Abrahams vleeschelijke maagschap onder Gods bestel niet tot het volk van Israël beperkt werd, maar ook banden vlocht tusschen hem en »de volken;" 2°. dat Abraham in Kanaän niet als een geïsoleerd zwerver geleefd heeft, maar met de stammen, in wier midden hij woonde, op voet van vertrouwelijke gemeenschap verkeerd heeft; en 3°. dat Abraham niet als de eenige dienaar van God te midden van enkel booze afgoderij verkeert, maar dat hij ook bij die stammen, hier en daar, nog zekere kennisse vindt van den eenig waren God, ja, dat God zelf, b.v met Abimelech, nog openbaringsgemeenschap heeft.

Het huwelijk met Ketura, dat we slechts met een woord aanstippen, ligt natuurlijk geheel op dezelfde lijn. Immers door dit tweede huwelijk laat de Schrift ook banden van herkomst leggen tusschen Abraham eenerzijds en anderzijds tusschen de Midianieten en heel een reeks van andere volkeren. Ja, het is of de Schrift ons door dit huwelijk met Ketura als in overtollige mate op nieuw op den band tusschen Abraham en »de volken" buiten Israël wijzen wil.

„Ons aardsche huis dezes tabernakels."

> Want wij weten, dat, zoo ons aardsche huis dezes tabernakels gebroken wordt, wij een gebouw van God hebben, een huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig, in de hemelen.
> 2 Cor. 5 : 1.

Kort en waar schreef een Arabier van oude dagen reeds: »De goddelooze zoekt zijn paradijs hier, de vrome zoekt het achter de doodspoort."

En feitelijk drukt en Schrift- én zielservaring daar het zegel op. De pelgrimsreis gaat tot *aan* het graf; dat graf zelf is voor wie in zijn Heiland ontslapen mag, »de doorgang tot een eeuwig leven."

Verstandelijk bewijzen kunt ge dat niet. Wat ge voor oogen ziet, leert u enkel ontbinding en ondergang in het niet. Maar een macht *hooger* dan de macht van het denken, en een u doordringend besef, sterker dan de indruk, die waarneming u geeft, plaatsen u in zielsgemeenschap met die ongeziene wereld der duurzame wezenlijkheden, en een woord uws Gods spreekt *in* uw eigen hart en *door* de Schrift, ook u van eeuwig aanaijn, in glorie, zonder leed.

Al naar gelang ge hier nu kennis aan hebt, is de blik waarmee ge het leven en uzelven beziet.

De één voelt zich hier thuis en leeft in een voorstelling alsof zijn huis hier eeuwig zou zijn; terwijl de ander gedurig merkt hoe onvast en verschuivend de bodem is, waarop hier zijn leven rust, en daarom uitziet naar de *eeuwige vastigheden*, die niet *hier* zijn, maar hier namaals komen zullen.

En dit bepaalt dan tevens den blik op onzen eigen persoon.

Immers de één voelt niets van zijn ziel, en voelt zich enkel als lichaam. Dat hij ook een ziel heeft, moet hem telkens herinnerd worden. Dan gelooft hij het even, om het terstond daarna weer te vergeten. En het denkbeeld zelfs om ook eens voor zijn ziel te zorgen, komt niet in hem op.

Maar wel weet hij heel goed, dat hij een lichaam heeft. Dat schouwt hij in den spiegel aan. Dat voedt en drenkt, dat streelt en verzorgt hij. Daar voelt hij elk pijntje, daar merkt hij elke moeheid aan. Wel beschouwd kan hij naar waarheid zeggen: Mijn lichaam ben ik en ik ben mijn lichaam. En hoe diep treurig het ook zijn moge, bij duizenden en nogmaals duizenden komt het niet verder. Hun lichaam blijft voor hen het wezenlijke en het eigenlijke tot aan hun dood toe.

Is daarentegen God de Heere in uw ziel gaan spreken, is de verborgen macht uit de oneindige wereld op u aan en tot in u doorgedrongen, hebt ge den donder van Gods stem uit zijn Woord en het ruischen der zachte koelte uit zijn heilig Evangelie in uw gewaarwording voelen ingaan, zoodat ge met Christus rekent, en den Heiligen Geest gedurig in uw eigen hart ontmoet, en, kind gemaakt, »Abba, lieve Vader" naar den hooge roept, dan raakt dat lichaam vanzelf eenigszins naar den achtergrond, en zult ge, weer voor den spiegel staande, toch voelen: Neen, dat lichaam ben ik niet. Dat hoort wel bij mij. Maar zelf *woon* ik daarin, en mijn ik zit *daarachter*.

Dat *moest* wel zoo niet zijn; en eens komt voor wie *nauwlijks*, maar door eeuwige ontfermingen dan toch ten slotte zalig wordt, de ure vol verrukking, dat ziel en lichaam in hem één en hij onlosmakelijk in die *beide* zal zijn; maar de toestand, waarin ge nu verkeert, laat die zuivere harmonie nu eenmaal niet toe.

Nu de zonde uw ziel en uw lichaam uit hun onderling verband heeft gerukt, nu zijt ge gedoemd, om uw zwaartepunt óf meer in uw lichaam óf meer in uw ziel te leggen, en wie dan door genade het laatste doet, en toch ook om het werk Gods zijn lichaam niet geringschat noch verwaarloost, die komt vanzelf uit bij de apostolische zinsverbeelding, en voelt zijn lichaam als een *tabernakel*.

Een tabernakel.

Dat is het juiste woord.

Wie on-Schriftuurlijk, en dies on-Christelijk, om den geest het lichaam verachten gaat, spreekt niet van een *tabernakel*, maar van een *kerker*. Die voelt zijn ziel als *opgesloten* in zijn lichaam, en zit als een gevangen geest in zijn vleeschen gevangenhuis.

Zoo spreekt de valsche, de eenzijdige overgeestelijkheid, die niet uit God is, maar uit den trots van het hart.

Wie daarentegen door Christus verlost, door het Woord geleerd, en van den Heiligen Geest gedreven is, die denkt aan geen *kerker*, maar spreekt met den apostel van een *tabernakel*; een beeldspraak aan den tabernakel Gods in de woestijn van Sinaï ontleend.

»Ons aardsche huis dezes tabernakels", gesteld tegenover »het huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig, in de hemelen", is juist de beeldspraak en de voorstelling, die het zuivere midden houdt, eenerzijds tusschen de overprikkelde *waardschatting* van ons lichaam, alsof ons lichaam hier ons wezenlijke ik ware, en anderzijds tusschen de valsch geestelijke *onderschatting* van het lichaam, die op enkel geest zou willen drijven, en juist deswege zoo vaak in de bezoedeling des vleesches ondergaat.

De onheilige afgrond, die steeds zal blijven gapen aan den rand der valsche mystiek.

Het spottend element in onze volkstaal heeft het gebruik van dat woord »tabernakel" ontheiligd, en het onder de »schuimende tafelbroeders" de lachwekkende beteekenis gegeven van den rug waarop de stokslagen neerkomen, met *falie* een van zin.

Doch in het woord, gelijk de Schrift dit verstaat, ligt dit volstrekt niet.

Integendeel, de *tabernakel* is, naar luid der Schrift, juist wat de apostel wil dat ook onze lichamen zijn zullen, t. w. een tempel, een woonstede Gods.

Niet naar menschelijke verzinning is die tabernakel opgericht, maar tot in het kleinste toe naar Goddelijke ordinantie. Juist zoo als ook uw lichaam, met geledingen en indeelingen en overdekkingen, die God alzoo verordend heeft, in elk zijner deelen beteekenisvol door God zelf tot dienst in het heilige besteld is.

Meer nog, die tabernakel in de woestijn was opgericht naar het eeuwig model, dat God aan Mozes op den berg getoond had. De tabernakel was het wezenlijke niet, maar geleek op dat wezenlijke in zijn afbeelding en saamstelling en bestemming; juist zoo als ook uw aardsche lichaam niet is uw eeuwig en heerlijk lichaam, maar toch naar het bewerp van dat heerlijk lichaam uitgekomen, er op aangelegd, het in zwakheid weergevend, en er door geestelijken band mee verbonden.

Als straks de tabernakel wegvalt, en de tempel op Sion verrijst, is toch die tabernakel het voorbeeld voor dien tempel geweest, en de structuur van dien tempel uit de geledingen en indeelingen en afmetingen van dien tabernakel voortgekomen.

Juist zooals ook uw »aardsche huis dezes tabernakels" bij uw sterven wel voor altoos wordt opgebroken, maar om in uw eeuwig huis, dat ge bij God liebt, veel schooner en wezenlijker te herleven.

De tabernakel in de woestijn was in 's menschen macht gesteld.

De mensch heerschte er over.

Niet natuurlijk naar wilkeur, want elk deel en elk stuk van dien tabernakel, en de plaats en de dienst van elk stuk, bleef onveranderlijk aan de Goddelijke ordinantie gebonden.

Maar mits hij die ordinantie stiptelijk naleefde, werd toch de Israeliet niet door dezen tabernakel beheerscht, maar beheerschte de Israël dien tabernakel.

Men brak dien af, en vervoerde en droeg hem, en zette hem weer op, ontsloot en sloot dien, en wendde dien aan in heilig gebruik, Gode ten dienste.

En zoo ook is voor wie vrijgemaakt is in Christus, zijn lichaam niet een macht die hem, maar een saamstel dat hij gebruikt en aanwendt, om er zijn God mee te dienen.

Niet naar willekeur.

Want gelijk in den tabernakel elke riehel, en elke berder, en elk dierenvel en elk lisje bepaald en bestemd was voor een aangewezen doel, zoo ook is in het samenstel van ons lichaam elk been en elke spier, elk orgaan en elke zenuw, elk deel van onze huid en elke kronkeling in ons aderensteisel gebonden aan Goddelijke ordinantie. En al wie hieraan tornt, en óf de evenredigheden der deelen verschuift, óf het éene deel ten koste van het andere doet leven, is Gode ongehoorzaam, en ondervindt in pijn of machteloosheid de wrake van Gods geschonden bestel.

Maar mits we even stipt de ordinantiën Gods over ons lichaam en elk zijner deelen eerbiedigen, als Mozes dat met den tabernakel Gods in de woestijn deed, dan, ja, zijn ook wij het die ons lichaam beheerschen, en zoo in den voorhof als in het heilige, en tot in het heilige der heiligen ook in onzen »tabernakel" Gode zijn offerande en onzen dienst en het reukwerk onzer gebeden opdragen.

En komt ge zóó eenmaal in de juiste verhouding tegenover uw lichaam te staan, dat het u werkelijk een »tabernakel" is, waarmeê ge als pelgrim door de woestijn naar het eeuwig Kanaän trekt, om in dien tabernakel uw God naar Goddelijke ordinantie te dienen, dan wordt ook van zelf het eenmaal opbreken van dien tabernakel, om nu tot een tempel op Sion in te gaan, voor u geen onnatuurlijkheid meer, maar een vanzelfsheid.

Een tabernakel *kan* uit zijn aard nooit anders dan voor een tijd zijn. Hij doet hulpdienst zoolang ge nog niet over den Jordaan toogt. Maar zoo zijt ge niet in het eeuwig Kanaän binnengetreden, of alles roept om den tempel op Sion, om wat blijft in steê van het vergankelijke, om het huis in plaats van de tente, om de muren die omhoog rijzen op het vaste fundament, in steê van de gordijnen die slingeren over het stuifzand der woestijn.

De tabernakel was profetisch. Hij was genomen naar het voorbeeld van de hemelen en wees vooruit op het Huis Gods dat komen zou.

En zóó ook is uw lichaam, waarin ge vooralsnog uw God hebt te dienen. Hoe gebrekkig en broos ook, toch is het genomen naar het eeuwig model, dat voor een verheerlijkt menschelijk lichaam van eeuwigheid bij God was, en het profeteert in u van het lichaam der glorie, waarin eenmaal uw gansch geheiligd wezen zal blinken voor Gods aangezicht.

Bij zware ziekte, waaruit ge door de genade uws Gods wordt opgericht, voelt ge hier reeds iets van.

Dan ligt de »tabernakel" uws lichaams neergeworpen op de legerstede. Dan kan die tabernakel tijdelijk geen dienst doen. Dan zijt ge der verbreking nabij. Geen vonk fonkelt meer in uw oog. Geen lofpsalm gaat meer in den voorhof op. En het matte hart kan geen offerande meer in het heilige brengen. Een ander moet voor u bidden komen, zooals zelfs in het heilige der heiligen uw stem verzwakt en verstomd is.

En toch weet uw God uit die dofheid weer levensglans, uit die matheid en ingezonkenheid weer levenskracht op te brengen, en na weken en maanden is uw »tabernakel" weer ganschelijk opgericht, en rookt het weer op uw altaren.

Vergeleken bij wat het in doodsgevaar op uw legerstede was, gevoelt ge u dan in uw lichaam weer heerlijk, bezield en krachtig.

Welnu, op gelijke wijs, maar oneindig heerlijker nog, zal uw God eenmaal, als uw »tabernakel" ganschelijk verbroken is, en het ontzielde lijk is uitgedragen, uit dat in dood verzonken lichaam u een eeuwig en heerlijk lichaam oprichten.

Dan niet meer uw *tabernakel* voor de pelgrimsreis, maar uw *woonstede* die ge eeuwig bij God hebt.

Amsterdam, 25 September 1896.

Verband met Buitenlandsche kerken.

Op de jongste Synode-Generaal der Gereformeerde kerken te Middelburg gehouden, is bijzondere aandacht geschonken aan de verhouding tot de Buitenlandsche kerken, en we hopen dan ook zoo spoedig mogelijk het rapport daarvan, van de hand van Prof. Biesterveld, aan onze lezers voor te leggen.

Leidende gedachte hierbij was de overtuiging, dat de Gereformeerde Belijdenis geen *volkskerken* kent; dat integendeel alle Gereformeerde belijders, over de geheele wereld verspreid, zekere betrekking op elkander hebben; en dat het alzoo weer worden moet, gelijk het in 1618/19 te Dordrecht was, dat niet de kerk van één enkel land, maar de Gereformeerde kerken van alle landen saam, over de geestelijke aangelegenheden der kerken, met name over haar Belijdenis, oordeelen.

Toen dan ook het reeds zoo lang hangende vraagstuk van Art. 36 onzer Confessie, door het indienen van een gravamen van de zijde der Adviseerende leden, aan de orde kwam, begreep de Synode aanstonds, dat onze kerken hierin geen beslissing zouden mogen nemen, zonder vooraf een poging te hebben gewaagd, om ook de kerken buitenslands, die eenzelfde Belijdenis met ons aannamen, hierin te kennen.

Met name zijn dit twee groepen van kerken in Amerika en Afrika. In Amerika de oude Gereformeerde kerk, door onze vaderen aldaar gesticht, en ten tweede de kerk van jonger dagteekening, die zich vooral in Michigan en Iowa uit nieuwe Nederlandsche kolonisten gevormd heeft. En in Afrika kan men hiertoe rekenen allerlei kerken in de Kaapkolonie, Oranjevrijstaat en de Transvaal verspreid.

In hoever het raadzaam zal zijn, ook de Presbyteriaansche kerken van Engeland, Schotland en Amerika, die de Westminstersche Confessie volgen, welke in hoofdzaak met de onze eensluidend is, zal nader dienen onderzocht te worden.

Maar, hoe dit nader onderzoek ook afloope, in elk geval is het prijslijk, dat men te Middelburg ingezien en erkend heeft, dat de Belijdenis niet het particuliere eigendom van één enkele landskerk is, maar het gemeengoed van *de* Gereformeerde kerken, en dat alzoo ook de kerken buitenslands er recht op hebben hierin gekend te worden.

Wenschen zij van dit recht geen gebruik te maken, zoo kan men ze uiteraard hier niet toe dwingen.

Voorshands is het reeds genoeg, zoo onze kerken haar plicht toonen te kennen, en de Buitenlandsche kerken niet onopgemerkt voorbijgaan.

Doch ook in ander opzicht kwam er in ons rapport met de Buitenlandsche kerken nieuw leven.

Het werd ingezien, dat zulk rapport niet mag ontaarden in een formeele, nietszeggende begroeting.

Dit is wel lieflijk, en is wel een sierlijk ornament, maar het draagt geen vrucht.

Daarom werd onzerzijds de wensch uitgesproken, dat althans met de Buitenlandsche kerken, die onze eigen Belijdenis volgen, een veel betere correspondentie weer op mocht komen, hierin bestaande, dat men over en weer afgevaardigden tot elkanders Synoden zond, om als adviseerende leden alle zittingen bij te wonen, en aan de beraadslagingen deel te nemen.

Alleen op die wijze kan de mogelijkheid ontstaan, om de Calvinistische beweging in alle deze kerken te steunen, in verband te zetten, en tot een kracht over heel het Gereformeerde terrein te doen worden.

Zelfs naar Zuid-Afrika zullen onze kerken thans een afgevaardigde zenden, en indien de kerken aldaar onzen afgevaardigde als correspondentielid, d. i. als lid met adviseerende stem toelaten, zal ook met de zusterkerken van goede en trouwe belijdenis in deze ver afgelegen streken de normale band weer zijn aangebonden.

In al wat van de Gereformeerde beginselen uitgaat, dus ook in haar rapport met de Buitenlandsche kerken, moet de eisch van het Gereformeerde *beginsel* tot zijn recht komen, en moet op de propaganda van dat beginsel worden toegelegd.

Het kan daarom voor ons de vraag niet zijn, of er allicht aan sommige dier Buitenlandsche kerken iets hapert, dat we gansch anders zouden wenschen. Veel gebreks kleeft ook onszelven aan.

De vraag is alleen maar, of we de kenteekenen der ware kerk nog aanwezig vinden, en of er toeleg openbaar wordt, om de oude paden weer op te zoeken.

Zoo is thans ook correspondentie aangezocht met de Calviniistische kerk in Wales; niettegenstaande in de inrichting dezer kerk een element insloop, dat zeer stellig betering behoeft.

En dit kon en moest geschieden, overmits de in 1823 door deze kerk aangenomen Geloofsbelijdenis in zoo goeden en uitnemenden zin Gereformeerd bleek te zijn, dat wij haar, enkele uitdrukkingen nu daargelaten, zouden kunnen overnemen.

En zoo ook werd, niettegenstaande de Belgische Zendingskerk een inrichting heeft, die nog verder afwijkt dan de Synodale inrichting van ons Hervormd genootschap, toch nogmaals een correspondentie met deze kerk aangezocht, overmits nog niet *alle* hoop behoeft te worden opgegeven, dat ook deze kerk, na rijper inzicht, betere paden kiezen zal.

Men mag, vooral na den stroom van bederf, die in schier alle landen over de Gereformeerde kerken uitging, het oordeel niet voor de broederlijke liefde in de plaats schuiven.

Hoogheid, als waren wij heilig, en zij onrein, voegt ons niet.

Het is één schuld, waarin we voor God liggen, en alle gezamenlijke kracht moet worden ingespannen, om én hier te lande én in het Buitenland, weer op de zuivere Gereformeerde lijn te komen.

Slechts zooveel is noodig, dat wij onzerzijds klaar en duidelijk de eischen van het Gereformeerde beginsel onverkort en consequent op onszelven toepassen, en bij andere kerken gelden doen.

En doen we dit, dan zal het vanzelf wel openbaar worden, bij welke kerken we ten slotte op tegenstand tegen het Gereformeerde beginsel stuiten, en bij welke kerken de lust en de liefde voor het Gereformeerde beginsel door Gods genade nog leeft, of nog kan opwaken.

Wijze van de zaken te behandelen.

Zoo dikwijls een Synode-Generaal samenkomt, staat men voor het vraagstuk, op wat manier men werken zal, en op wat wijze de zaken zullen worden behandeld.

Hierbij nu is drieërlei methode denkbaar.

De eerste manier van doen bestaat hierin, dat men de te behandelen stukken en onderwerpen, zonder voorafgaand onderzoek, zoo rauwelings, in de volle vergadering brengt; de stukken laat voorlezen; de onderwerpen door den praeses laat toelichten; voorts de discussie opent; en nu afwacht, of er een voorstel, een conclusie, een motie over zulk een stuk of zulk een onderwerp door een der leden of door den voorzitter zal worden ingediend; en dan daarover stemt.

De tweede en de derde methode daarentegen achten deze wijze van doen ongeoorloofd en onprofijtelijk, en eischen voorafgaand onderzoek en voorbereidende behandeling.

Alleen loopen ze hierin uiteen, dat de tweede methode dit voorloopig onderzoek laat geschieden in de provinciale synoden, classes en kerkeraden, en dat de derde methode wel ook zulk een voorafgaande bespreking in hoofdzaak in de kerkeraden, classes en provinciale synoden toelaat, maar het *eigenlijke* voorloopig onderzoek eerst in de Generale Synode laat aanvangen, en het laat verrichten door *commissies van advies*, die de Synode-Generaal daartoe aanwijst.

Te Middelburg nu is, zonder iemands tegenspraak, de laatste of derde methode gevolgd, die *van voorloopig onderzoek door coommissies van advies*, en de Synode heeft er zich wel bij bevonden.

En dit was natuurlijk.

Alleen toch die derde methode is verdedigbaar.

De eerste methode, om de zaak zoo rauwelings in behandeling te brengen, zonder voorbereidend onderzoek, is alleen bruikbaar in kleine vergaderingen over concrete punten van geringen omvang.

Zoo doet men in elken kleinen kerkeraad, in elk schoolbestuur, in elke vereeniging.

De praeses deelt mee wat er is ingekomen. Men leest dat voor. Men discussieert er over. En zoo zoekt men tot een besluit te komen.

Maar reeds in groote kerkeraden gaat dat niet, zoodra er zaken van gewicht aan de orde komen.

Zoo zal b. v. geen groote kerkeraad de zaak van ineensmelting ter hand nemen, zonder daarvoor een commissie van advies te benoemen, die hem voorlicht en weldoordachte en scherp geformuleerde voorstellen indient.

En komt men in nóg grootere vergaderingen, dan mag gezegd, dat zonder uitzondering in alle landen en op elk terrein de regel geldt, nooit en nimmer de zaken zóó maar ter tafel te brengen, maar dat men ze *altoos*, en zonder uitzondering, op eenigerlei wijze, eerst laat voorbereiden.

En staat het alzoo vast, dat ook een Generale Synode van de kerken van een geheel land niet zonder voorloopig onderzoek en voorbereidende behandeling werken *mag*, dan blijft alleen de keus tusschen voorloopige behandeling in de mindere vergaderingen en die door commissies van advies, *ad hoc* door de Synode benoemd.

Ook tusschen deze twee echter is de keuze niet moeilijk. Immers de tweede methode is niet profijtelijk om de navolgende negen redenen:

1°. Op dezen voet zouden geen andere zaken kunnen behandeld worden, dan die minstens drie maanden vooraf waren gepubliceerd;

2°. op de Synode zou geen enkel voorstel kunnen behandeld worden, dat nieuw, door een der leden werd ingediend;

3°. geen amendement op eenig voorstel zou anders dan op de eerstvolgende Synode kunnen worden afgedaan, na de kerken daarover gehoord te hebben;

4°. alle voorstellen van kerkeraden, classen en provinciale synoden, zouden over en weer aan alle andere kerkeraden, classen en provinciale synoden ter voorloopige overweging moeten worden toegezonden,

5°. alle tuchtzaken of zaken van geschil zouden door elken kerkeraad, classe en provinciale synode met getuigeverhoor, als anderszins, voorloopig moeten worden behandeld; wat onmogelijk is;

6°. alle stukken, acten, notulen, uitgegeven brieven enz. van personen of colleges die in appel kwamen, zouden in boekdeelen gedrukt moeten worden, om er alle kerkeraden, classes en provinciale synoden, voorloopig over te doen oordeelen;

7°. op die wijze zouden over elke zaak twintig, dertig voorstellen bij de Synode inkomen, en de Synode zou pleitbezorgers uit al de voorstellende classen, kerkeraden en provinciale synoden moeten toelaten, om die voorstellen te verdedigen;

8°. van achteren zou blijken, dat menige kerkeraad, menige classis en menige provinciale synode het ingezonden voorstel zou hebben ingehouden, of *anders* ingediend, indien ze minder eenzijdig waren voorgelicht geweest, en de tegenargumenten gehoord hadden.

En om niet meer te noemen, zulk een behandeling van zaken zou een tijdverlies, zou een geldelijke uitgave, zou een verwarring van discussie, en een onvrijheid tot handelen met zich brengen, die de Synode met volkomen onvruchtbaarheid zou slaan, en het huiselijk leven der kerker in de war zou doen loopen.

Dit hebben de weinige voorstanders van dit stelsel dan ook zelven ingezien, en deswege steeds den moed gemist, om het consequent toe te passen. Feitelijk toch hebben ze naar deze methode alleen gehandeld met eenige hoofdzaken, en voor alle andere aangelegenheden hebben ze zelven van hun eigen stelsel afgezien.

Doch daarmeê ligt het dan ook voor den grond.

Zegt men toch, dat de adviezen voor elk voorstel uit de afzonderlijke kerken moeten komen, eer ze saamvergaderd zijn, en dat alzoo de nog niet vergaderde kerken voorloopig over elk voorstel en afzonderlijk en groepsgewijze oordeelen moeten, dan hebt ge het recht niet, om tusschen belangrijke en niet belangrijke zaken te splitsen.

Integendeel, een kerkeraad, een predikant of een lid, dat een zaak van geschil of tucht voor zijn rekening heeft, vindt juist die geschil- of tuchtzaak uiterst belangrijk.

Ook al laten we derhalve de principieele quaestie van *gelaste* afgevaardigden ter Synode, die feitelijk achter dit stelsel schuilt, voorshands rusten, enkel reeds als methode van voorbereidende behandeling is dit stelsel, om voorloopig onderzoek en advies te ontleenen aan kerkeraden, classen en pro-